

Šimun Penava

(Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
Slavonski Brod)

MASOVNE GROBNICE HRVATA UBIJENIH 1991. U SELIMA TORDINCI I ANTIN

UDK 341.48(497.5 Slavonija)“1991”

Stručni rad

Primljeno: 1. 6. 2005.

Sela Tordinci i Antin kod Vinkovaca, nastanjena Hrvatima, a okružena selima s većinskim srpskim stanovništvom, trpjela su provokacije i napade naoružanih susjeda od travnja do konca rujna 1991., kada civili iz Antina uspijevaju organizirano izaći predavši pobunjenim Srbima nešto osobnog naoružanja, a Tordinčani se uspijevaju uz pomoć stotinjak pripadnika 109. brigade HV-a obraniti do 25. listopada kada Jugoslavenska narodna armija (JNA) i srpske paravojne postrojbe zauzimaju selo. Ubijene zakapaju u nekoliko masovnih grobnica od kojih je najveća u središtu Tordinaca koju će pobunjeni Srbi izmjestiti izvan mjesta, a Vladin ured za nestale otkriti i ekshumirati 2004.

Ključne riječi: Domovinski rat, Tordinci, Antin, prognanici, masovne grobnice, JNA, srpska paravojska, ekshumacije, identifikacija na temelju DNA, genocid.

Uvod

Selo Tordinci nalazi se 17 km sjeverno od Vinkovaca, na lijevoj obali Vuke. Susjedna sela su: na jugu Ostrovo (udaljeno 3,6 km), na istoku Pačetin (udaljen 6 km), na sjeveroistoku Ludvinci (udaljeni 4,5 km), na sjeverozapadu Korođ (udaljen 5,5 km) i na zapadu Mlaka (udaljena 3 km).

Ludvinci i Mlaka su kolonije srpskih solunskih dobrovoljaca. U Ludvince su doseljeni dobrovoljci iz Like, izbjeglice iz Istre i domaći žitelji pa tako 1931. ovdje ima 127 žitelja.¹ Današnja Mlaka, prije kolonija Velika Mlaka, osnovana je i naseljena iza 1921. s oko 110 pravoslavnih žitelja. U Korođu do 1921. žive samo Mađari, a onda agrarnom reformom njene pustare Palaču i Silaš naseljavaju srpski dobrovoljci. U Palaču dolazi 117 dobrovoljačkih obitelji iz Like, Hercegovine i Dalmacije, a pustaru Silaš naseljava čak 180 dobrovoljačkih obitelji iz Like i Dalmacije. Broj pravoslavnih obi-

¹ Godišnjak banske vlasti Banovine Hrvatske 1939-26. kolovoza – 1940., I., (Zagreb,1940), 326.

telji u te dvije kolonije popeo se na 870, dok je svih ostalih stanovnika bilo 1201.² Sela Pačetin i Ostrovo su i prije imala većinsko srpsko stanovništvo.

Da bi se razumjelo političko i sigurnosno stanje 1990. i 1991. u selima Tordinci, Antin i Mlaka treba se vratiti u vrijeme prije pedeset godina, pred II. svjetski rat. Vladajuća velikosrpska politička elita, posebice iskazana kod struktura Narodne radikalne stranke, Jugoslavenske nacionalne stranke i Jugoslavenske radikalne zajednice, smatrala je cijelu Slavoniju, pa tako i područje vukovarskog i vinkovačkog kraja, sastavnim dijelom svoje zamišljene tzv. «Velike Srbije». Uz pomoć struktura vlasti, ali i nacionalističkih udruženja pod svojim okriljem, kao što je bilo četničko, nastojala je da to ona i postane. Pri tome su se koristile sve mogućnosti i sredstva. Iskorištena je agrarna reforma od 1918., uz oduzimanje plodne zemlje slavonskih veleposjeda, za koloniziranje Srba svojih političkih istomišljenika. Na tadašnji vukovarski kotar, u koji su ulazila i mjesta Tordinci i Antin, naseljeno je više od 8000 kolonista Srba, većinom solunskih dobrovoljaca. Planski je promijenjena nacionalna struktura stanovništva u korist Srba. Dalje se uz pomoć struktura vlasti, te nacionalističkih, prvenstveno četničkih udruženja, koriste različiti pritisci i teror prema Hrvatima i ostalom nesrpskom stanovništvu s krajnjim ciljem da nestanu s ovih područja. Njihovi sljedbenici nastojat će to isto provesti 1991. godine.

U borbi svoje opstojnosti i državnosti, a protiv centralizma i velikosrpske hegemonije, hrvatski narod se najviše okupljao oko Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS), od 1924. Hrvatske seljačke stranke (HSS) koja prerasta u opći hrvatski nacionalni pokret, na čelu sa Stjepanom Radićem, koji je tražio da nova država bude savez ili konfederacija, a Hrvatska suverena republika, boreći se za priznanje narodne posebnosti hrvatskoga naroda. Tako je bilo i na ovom vukovarsko-vinkovačkom području. Odgovor vladajućeg režima bilo je ubojstvo dvojice i ranjavanje trojice članova HSS-a u Narodnoj skupštini u Beogradu 20. lipnja 1928., među kojima i Stjepana Radića, koji je potom podlegao ranama, uvođenje 6. siječnja 1929. osobne diktature kralja Aleksandra Karađorđevića, zabrana rada političkim strankama te još pojačanija raznovrsna represija, posebice prema Hrvatima, kojima je zabranjena uporaba hrvatskoga imena i hrvatskih nacionalnih simbola. To je utjecalo na još veću homogenizaciju hrvatskoga naroda oko HSS-a, na čelu koje se nakon smrti Radića nalazio dr. Vladko Maček, i otpor režimu diktature, koji je od sredine 30-ih godina morao popuštati. Kako je državna politika ugrožavala i Srbe u Hrvatskoj, koji su korišteni za provođenje srbijanskih političkih ciljeva, to dio njih sudjeluje u otporu režimu, posebice oni okupljeni oko Samostalne demokratske stranke (SDS) Svetozara Pribičevića, najznačajnije političke stranke Srba u Hrvatskoj. SDS se povezuje s HSS-om i zajedno osnivaju 1927. Seljačko-demokratsku koaliciju

² Zdravko DIZDAR, Osnivanje i djelatnost četničkih udruženja na području grada i kotara Vukovar u Monarhističkoj Jugoslaviji (1918. -1941.) *Scrinia Slavonica* 4., 239.

(SDK) za borbu protiv centralizma i velikosrpskog hegemonizma i za priznavanje ravnopravnosti drugim narodima. Tako postupno od 1935. dolazi do obnove organizacija HSS-a. Da bi se zaštitili od napada nacionalističkih skupina osnovane su postrojbe Hrvatske seljačke i građanske zaštite. Jačanje HSS-a pokazali su izbori 1935. i 1938., koji su postali svojevrsni hrvatski plebiscit, te su vlasti morale pristupiti rješavanju «hrvatskog pitanja». Tako je 1939. osnovana autonomna Banovina Hrvatska, u okviru Kraljevine Jugoslavije, u koju je ušao i tadašnji vukovarski kotar. To je izazvalo žestoke reakcije sa srpske strane, osim SDS, koji oživljavanjem pokreta «Srbi na okup», žele spajanje svih istočnih područja Banovine Hrvatske u jednu upravnu cjelinu pod nazivom «Srpske zemlje», kao i izdvajanje dijelova Banovine Hrvatske, među kojima su i cijeli vukovarski, šidski i iločki kotar te dijelovi osječkog i vinkovačkog kotara i priključenje Dunavskoj banovini, odnosno «Srpskim zemljama», odnosno «Velikoj Srbiji».

Vlasti Banovine Hrvatske onemogućile su dalju javnu aktivnost ovoga pokreta (i na vukovarskom području) te su na općinskim banovinskim izborima u svibnju 1940. HSS i SDS odlučno pobijedile velikosrpske političke snage i po prvi puta preuzeli vlast na tadašnjem vukovarskom kotaru. No, višegodišnja vlast nositelja velikosrpske ekspanzionističke politike, naseljavanje više od 8000 većinom srpskih kolonista uglavnom dobrovoljaca, javno protuhrvatsko višegodišnje djelovanje četnika (bez ikakvih posljedica), zatim zapošljavanje uglavnom Srba u organe vlasti i uprave, koji su provodili mjere te politike, jako su zaoštrili tamošnje međunacionalne odnose. Međuratno razdoblje je bilo uvod u događaje koji će slijediti tijekom rata. Dolazi do snažne radikalizacije odnosa, što će u ratnim uvjetima imati tragične posljedice od ustaškog režima prema Srbima ali i od sljedbenika velikosrpskog i jugoslavenskog programa i njegovog provođenja u praksi tijekom Drugoga svjetskoga rata (1941.-1945.) i neposrednog poraća prema Hrvatima i drugima. No, velikosrpska ideologija koju su brojni njihovi protagonisti propagirali i provodili između dva svjetska rata nije nestala u socijalističkoj Jugoslaviji, pod vlašću komunista, već se nakon 45 godina opet pojavila na javnoj sceni u još strašnijem obliku i posljedicama i na ovom području. Podsjećanja na sučeljavanja između dvaju svjetskih ratova bila su jako prisutna i 1991. pa ćemo zato ukratko podsjetiti na njihove nositelje iz redova HSS-a i režimskih stranaka te nacionalističkih udruženja nositelja velikosrpske politike u Tordincima i Antinu iz tog vremena.

Općinski odbor Hrvatske seljačke stranke (HSS) Tordinci

Organizacija HSS-a formirana je 1920. Posljednji odbor sačinjavali su:

Stanko Perić, otac Stanko, rođ. 1901. u Tordincima. Ratar. Bio je predsjednik HSS-a i član Kotarskog odbora. Od 1935. predsjednik HSS-a. Aktivni član Seljačke zaštite 1941. Poslije se povukao i kao takav ostao sve do konca 1945. Stanko Ištaković, otac Matiša, rođen 1899. u Tordincima,

član odbora i blagajnik. Marin Božić, (Đuro), rođ. 1899. u Tordincima. Član odbora i Seljačke zaštite. Pristupio ustaškom pokretu i kao hrvatski vojnik poginuo 1944. u borbi s partizanima. Marko Podrugović, otac Marko, rođen 1895. u Tordincima. Član Odbora i Seljačke zaštite. Učestvovao u preuzimanju hrvatske vlasti u travnju 1941. Poslije se povukao ali je surađivao s Narodno oslobodilačkim pokretom (NOP).

Općinski odbor Jugoslavenske radikalne zajednice (JRZ) Tordinci

Općinski odbor JRZ-a činili su: Stanko Lovrić, Pavo Balković i Stevo Pekić. Predsjednik je bio Stanko Lovrić, rođen 1882. u Tordincima po zanimanju ratar. Hrvatske vlasti uhićuju ga u travnju 1941. godine, ali ga na intervenciju Jožefa Kolara, vlasnika mlina u Tordincima, puštaju na slobodu. Od tada živi u Tordincima ali se politički povlači. Pavo Balković je rođen 1892. u Tordincima, a po zanimanju je ratar. Suradivao je s NOP-om, a poslije 1945. nastavio je surađivati s novim vlastima. Umro je 1958. godine. Stevo Pekić je rođen 1897. u Vojniću ali je živio u Tordincima i radio kao lugar. I njega uhićuju nove hrvatske vlasti u travnju 1941. godine ali je pušten na intervenciju Nijemaca jer mu je žena bila Njemica. Pod konac rata surađivao s NOP-om. Umro je 1945.

Seljačka zaštita u Tordincima

Seljačka zaštita formirana je 1938. i brojila je 30 članova. «Bila je dobro organizirana, tako da su svi članovi bili jednoobrazno odjeveni». ³ Aktivno je učestvovala u uspostavljanju hrvatskih vlasti 1941. Zapovjednik je bio Stjepan Božić, sin Đure, rođ. 1899. u Tordincima, ratar. Istakao se u razoružavanju skupine od 19 vojnika kraljevine Jugoslavije, koji su naišli kroz Tordince. Bio je tabornik u mjestu sve do kraja rata.

Aktivni član Seljačke stranke bio je i Stanko Ištoković, otac Matiša, rođ. 1899. u Tordincima. Kasnije se povukao i surađivao s NOP-om.⁴

Selo Antin

Antin je od Tordinaca udaljen samo 3,5 km. U njemu 1921. žive 633 osobe, od kojih je 620 bilo rimokatoličke, 6 kalvinske, 5 pravoslavne, a 2 židovske vjere. Na antinskom ataru, 500 metara od sela osnovana je kolonija Mlaka u koju je doseljeno 25 obitelji s 110 pravoslavnih žitelja iz Like. Deset godina kasnije, prema popisu 1931. u Antinu živi 801 stanovnik. Rimokatolika je 678, pravoslavaca 111, evangelika 9, židova 2 i jedan grko-

³ HDA (Hrvatski državni arhiv), Fond SDS (Služba državne sigurnosti) RSUP (Republički sekretariat unutarnjih poslova) SRH (Socijalističke Republike Hrvatske), signatura 01.44: Izradak u građanskim strankama u kotaru Vinkovci, (elaborat) 1947, kut. 4, 93.

⁴ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 85

katolik.⁵ Antin je okružen selima Mlaka, Markušica, Gaboš i Korod, a sva su naseljena većinskim srpskim stanovništvom. Do 1921. u Markušici je većinsko srpsko stanovništvo, a onda se od njenih devet pustara na pet osnivaju kolonije: Ada, Podrinje, Križevci, Lanka (ili Petrova Slatina) i Šodolovci na koje se naseljavaju dobrovoljci i kolonisti. Markušica 1921. ima 1353. žitelja, a deset godina kasnije 3370., od toga u samo četiri kolonije živi 1622 žitelja. U općini Gaboš osniva se iza 1921. kolonija Gaboš koju naseljava 250 pravoslavaca iz Crne Gore.⁶

Hrvatska seljačka stranka u Antinu

Organizacija HSS-a formirana je 1920. U isto vrijeme jaka je Radikalna stranka (RS). Od 1935. HSS postaje vodeći. Posljednji odbor sačinjavali su: Matiša Živaković, otac Blaž, rođen 1897. u Antinu, ratar. Predsjednik Općinske organizacije HSS-a i član kotarskog odbora HSS-a. Zapovijedao Seljačkom zaštitom. Bio je aktivan u preuzimanju hrvatske vlasti u travnju 1941. «Postavljen za ustaškog tabornika, a zatim za ustaškog povjerenika u susjednom selu Boboti».⁷ Poslije 1945. osuđen za neprijateljsku djelatnost na 20 godina robije. Kaznu djelomično izdržao i pušten na slobodu. Tekmetaković Antun je rođen 1900. u Vinkovcima. Po zanimanju učitelj. Bio je član odbora i tajnik. Stupio u vojne postrojbe Nezavisne države Hrvatske (NDH). Poginuo 1945. kod Zagreba u sukobu s partizanima u činu natporučnika.⁸ Adam Andričević, otac Marko, rođen 1877. u Antinu. Po zanimanju ratar. Bio je aktivan u Seljačkoj zaštiti. Umro 1943. godine. Ivan Rapić, otac Ivan, rođen 1904. u Antinu. Po zanimanju ratar. Član Odbora HSS-a i aktivni član Seljačke zaštite. Ustaški tabornik za selo Antin bio od 1941. do 1945. Od 1944. surađivao s NOP-om. Nije osuđivan za ratne zločine «jer se nije istakao u zlodjelima».⁹ Mato Ižaković, otac Martin, rođen 1897. u Antinu. Po zanimanju je bio službenik. Od 1941. do 1945. bio je policajac kad su ga likvidirali pripadnici NOP-a.¹⁰

Seljačka zaštita u Antinu

Formirana je 1938. i brojila je 30 članova. «Svoju aktivnost ispoljila je u razoružavanju bivše jugoslavenske vojske na željezničkoj stanici u Markušici, gdje su dočekivali vojne transporte i odnosili opremu.»¹¹ Seljačkom zaštitom su rukovodili Matiša Ižaković i Ivan Rapić.

⁵ Godišnjak banske vlasti Banovine Hrvatske, 326.

⁶ Dizdar, Osnivanje i djelatnost četničkih udruženja, 239.

⁷ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 70.

⁸ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 94.

⁹ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 94.

¹⁰ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 94.

Jugoslavenska radikalna zajednica (JRZ) U Antinu

Općinski odbor Jugoslavenske radikalne zajednice u Antinu činili su: Luka Babić, rođen 1895. u Antinu. Po zanimanju ratar. Bio je predsjednik Općinskog odbora JRZ-a. «1941. godine pristupio ustaškom pokretu, ali se nije isticao».¹² Pred konac rata surađivao s NOP-om. Lazo Ružić je rođen 1894. u Sloveniji. Po zanimanju cestar. Bio je tajnik JRZ-a, a početkom 1941. odlazi u Sloveniju. Damjan Kovačević, rođen 1892. u Aljmašu. Odselio 1941. godine u rodno mjesto. Josip Tordinac, rođen 1898. godine u Antinu, ratar po zanimanju. U ratu surađivao s hrvatskim vlastima. Umro 1959. godine. Ivan Pitapčuk, zvan Vanja, rođen je 1893. u Rusiji. Bio je «beloemigrant».¹³ U ratu simpatizirao NOP, a kasnije je aktivan član Narodnooslobodilačke vojske (NOV). Josip Rebekić, rođen 1889. u Antinu. Po zanimanju cestar. Umro je 1945. godine.

Četnička udruženja u Velikoj Mlaci

Konstituirajuća skupština Sreskog pododbora Četničkog udruženja za slobodu i čast otadžbine u Vukovaru održana je 5. III. 1933. Odmah se krenulo u osnivanje novih četničkih pododbora po selima, pa je tako u Velikoj Mlaci odbor imao 21 člana, a predsjednik mu je bio Milan Čipalo, zemljoradnik iz Velike Mlake.¹⁴

Prošao je Drugi svjetski rat, prošlo je pedeset godina od njegova početka, došla je 1991. i ponovila se sudbina sela Tordinaca i Antina koji su ponovo bili u okruženju naoružanih susjeda. Nakon prvih demokratskih izbora pobijedila je Hrvatska demokratska stranka (HDZ) koja je u konačnici željela samostalnu, suverenu, demokratsku i međunarodno priznatu Republiku Hrvatsku, za što se opredijelila većina ne samo Hrvata već i građana RH na referendumu. Srpska demokratska stranka (SDS), uz pomoć velikosrpske politike iz Beograda, željela je u konačnici «veliku Srbiju» u kojoj bi se nalazili i istočni dijelovi Republike Hrvatske od crte Virovitica-Sisak-Karlovac-Ogulin-Karlobag. Tih svojih pretenzija na hrvatske prostore u cilju stvaranja «velike Srbije» velikosrpska politika nije se nikada odrekla. Upravo u tome i leže glavni od osnovnih uzroka srpske agresije i rata na Republiku Hrvatsku 1991.-1995. kada ih je ponovno pod svaku cijenu pokušala ostvariti. Dakle, srpska agresija na Republiku Hrvatsku 1991. i rat bili su samo završni najnoviji pokušaj operacionalizacije ostvarenja ideje «velike Srbije» u praksi stvaranjem tzv. «Republike Srpske Krajine», na privremeno okupiranom području Republike Hrvatske. No, veličanstvenim jedinstvenim otporom i borbom hrvatskih ljudi domovinske i iseljene Hrvatske te oružanih postrojbi

¹¹ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 94.

¹² HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 161.

¹³ HDA, Fond SDS RSUP SRH, (elaborat) 1947., kut. 4, 161.

¹⁴ Dizdar, Osnivanje i djelatnost četničkih udruženja, 244.

Republike Hrvatske u vojno-redarstvenoj operaciji «Oluja» 1995. pretrpjela je ideja «velike Srbije» na području Republike Hrvatske odlučujući poraz. Nakon toga mirnom reintegracijom vraćeno je i područje Hrvatskog Podunavlja (a tako i sela Tordinci i Antin) u državno-pravni sustav Republike Hrvatske. O tome pođimo slijedom samih događaja.

Kronologija događanja 1991. u selima Tordinci i Antin

31. 03. 1991.

U Gabošu je tridesetak mještana srpske narodnosti skinulo hrvatsku državnu zastavu sa željezničke postaje i zaprijetilo prometniku da, ako ponovno stavi hrvatsku zastavu, da će doći još veća skupina i da će nastati neredi.¹⁵

1. 04. 1991.

Oko 10 sati sa željezničke postaje u Bršadinu dvojica naoružanih pripadnika Srpske demokratske stranke skinuli su zastavu RH.

2. 04. 1991.

Oko stotinjak stanovnika Tordinaca i Antina došlo je pred Skupštinu općine Vinkovci tražeći policijsku zaštitu jer su opkoljeni selima sa srpskim življem, koje ih stalno provocira i prijeti. Predsjednik Skupštine općine Vinkovci osigurao je policijsku zaštitu pa su se Tordinčani i Antinčani razišli. Tijekom noći u njihovim selima pojavit će se dvije policijske patrole.

3. 04. 1991.

U 17 sati predsjednik SO Vinkovci ing. Tihomir Zovak pozvao je sve predsjednike svih mjesnih zajednica i čelnike stranaka na razgovor u Velikoj vijećnici. Mještane Tordinaca i Antina pomoćnik načelnika Policijske uprave (PU) Vinkovci Stipan Bošnjak uvjerio je da su njegovi ljudi sposobni u njihovim selima riješiti nastalu situaciju.¹⁶

5. 04. 1991.

Između Antina i Markušice po noći je srpska straža pretresala automobile i kontrolirala Hrvate.¹⁷

---

¹⁵ Davor RUNTIĆ: *Rat prije rata: Vinkovci - Vukovar: 11. siječnja - 11. rujna 1991.- Vinkovci: vlastita naklada autora, 1994. (dalje: Runtić: Rat prije rata), 11.*

¹⁵ Runtić, *Rat prije rata*, 42.

¹⁶ Runtić, *Rat prije rata*, 46.

¹⁷ Runtić, *Rat prije rata*, 48.

6. 04. 1991.

Srbi iz Markušice postavili barikade između Markušice i Antina. U okruženim Tordincima Hrvati postavili zapreke na svim ulazima u selo.

07. 04. 1991.

U Antinu je došao predsjednik Skupštine općine (SO) Vinkovci ing. Tihomir Zovak i smirivao Antičane koji su okruženi srpskim barikadama.

10. 04. 1991.

U mjesnim zajednicama Tordinci i Antin počelo upisivanje dobrovoljaca u odrede Narodne zaštite.

06. 05. 1991.

Tordinčani i Antinčani nisu mogli na posao u Vinkovce jer im nisu dopustili prolaz naoružani srpski civili iz Markušice i Ostrova.

14. 05. 1991.

Iz Markušice autobusom organizirano odvezene žene i djeca srpske narodnosti, a "središte sela okupirali naoružani civili koji kontroliraju promet iz smjera Osijeka prema Vinkovcima i obratno".¹⁸

18. 05. 1991.

Iz Markušice krenulo tridesetak roditelja srpske narodnosti u Antin kako bi privolili Hrvate da im djeca ponovno idu u školu u Markušicu. "Na izlazu iz Markušice dočekala ih je skupina ekstremnih mještana koji zabranjuju svaki razgovor s Hrvatima, prijeteći i direktoru da će ga zaklati, te da će likvidirati i sve Srbe koji budu išli u Antin na razgovore".¹⁹

Navečer se u više navrata pucalo iz Markušice na Antin.

22. 05. 1991.

U Antinu i Markušici boravila je delegacija Saveznog Sekretarijata unutrašnjih poslova (SUP) i vinkovačke PU, te čelnika SO Vinkovci. U Markušici se razgovaralo s čelnicima Srpske demokratske stranke i direktorom Osnovne škole. Dogovoreno je da će se promet odvijati nesmetano, a djeca iz Antina mogu krenuti u školu. U Antinu nisu uspjeli uvjeriti roditelje u sigurnost djece koju im jamče Markušičani.²⁰

¹⁸ Runtić, *Rat prije rata*, 80.

¹⁹ Runtić, *Rat prije rata*, 84.

²⁰ Runtić, *Rat prije rata*, 87.

14. 06. 1991.

Četnici viđeni u šumi Sunac nedaleko Tordinaca i Antina, a kod šume Požega, između Tordinaca i Pačetina, pucano je od 14 do 18,30 sati. Tordinčani su oko sela postavili straže. "U Markušici se tijekom noći uvježbavalo zamračivanje, a upotrebljavali su reflektore za osvjetljavanje s tornja pravoslavne crkve".²¹

15. 06. 1991.

U Markušici u noći dijeljeno oružje mještanima srpske nacionalne manjine.

21. 06. 1991.

Naoružani Srbi iz Antinske Mlake pucali na Hrvate iz Antina dok su radili na polju.

23. 06. 1991.

U Markušici se demonstrativno šetalo pet osoba srpske nacionalne manjine u maskirnim odorama s natpisom na rukavu "Milicija SAO Krajina".

24. 06. 1991.

U Markušici je u 11 sati bila uzbuna stanovništva sirenom za uzbunjivanje, navodno samo vježba.

25. 06. 1991.

Iz Antinske Mlake autobusima odvezene žene i djeca srpske nacionalne manjine u Vojvodinu.

30. 06. 1991.

Na cesti Antin - Markušica kod mosta na Vuki postavljene su zapreke, a promet kontroliraju naoružani četnici.

01. 07. 1991.

Prema podacima iz PU Vinkovci, u Markušicu su stigli četnici koji imaju zadatak napadati sela naseljena Srbima koja su lojalna hrvatskoj vlasti, kako bi te napade pripisali MUP-u i tako Srbe privoljeli da im se pridruže. U noći napadnuto više kuća i gostionica u vlasništvu Srba.

04. 07. 1991.

Liječnička ekipa ambulante Tordinci na ulazu u Korođ bila je onemogućena od desetak četnika koji su pucali po vozilu. Četnici napali Čelije i Korođ.

²¹ Runtić, *Rat prije rata*, 106.

06. 07. 1991.

“Crveni kombi dovezao je skupinu četnika iz Silaša u Antinsku Mlaku, a zatim su četnici stigli u to selo na traktorskoj prikolici iz Gaboša”.²²

Perić, major JNA, rodom iz Antinske Mlake, preuzeo je zapovijedanje obranom sela.

07. 07. 1991.

Selo Čelije, u srpskom okruženju već dva mjeseca, napadnuto je sa svih strana granatama. Pukovnik JNA Miro Vlašić poslao je u Čelije tenkovski vod i vozilo hitne pomoći, pa je vojska JNA evakuirala Hrvate.

08. 07. 1991.

Četnici minirali sve kuće u selu Čelije.

10. 07. 1991.

Četnici iz Silaša već nekoliko dana minobacačima tukli Korođ. U Korođu žive pretežno Mađari, pa su o napadu izvijestili mađarsku vladu.

16. 07. 1991.

U Ostrovu je viđena skupina četnika koji su na rukavima imali natpis “SAO Krajina”.²³

19. 07. 1991.

U 7,30 sati četnici su oteli autobus VK 713-76 na putu između Korođa i Tordinaca. Vozač i autobus su zadržani, a putnici su pušteni. Kondukter je pušten nakon pljačke novca i autobusnih karata.²⁴ Srbi iz Silaša, Antinske Mlake i Pačetina upozoravaju svoje rođake u Antinu, Korođu i Tordincima da odu iz mjesta jer će noćas sela biti napadnuta.

24. 07. 1991.

U noći oko 2 sata granatirani su Tordinci iz Ostrova, Gaboša i Pačetina. Srušen je krov ambulante, a pogođena je i jedna obiteljska kuća.

26. 07. 1991.

U 18,45 sati zrakoplov JNA tipa Jastreb nadletio Antin i Tordince.

29. 07. 1991.

U organizaciji vinkovačkog Crvenog križa iz Tordinaca je otišlo 90 žena i djece na otok Krk.

²² Runtić, *Rat prije rata*, 124.

²³ Runtić, *Rat prije rata*, 134.

²⁴ Runtić, *Rat prije rata*, 137.

30. 07. 1991.

Iz vojnog minobacača četnici ispalili dvije granate na Antin; jedna pala na željezničku postaju, a druga na most preko Vuke.

01. 08. 1991.

Iz Gaboša su pripadnici tzv. milicije SAO Krajine organizirali odlazak žena, djece i starijih osoba srpske narodnosti koji su skelom preko Dunava kod Borova Sela prevoženi u Vojvodinu. Prevezeno je 82 djece, 52 žene i 12 muškaraca.

05. 08. 1991.

Oko 14,30 sati na cesti između Ostrova i Tordinaca skupina četnika i srbijanskih rezervista zaustavljaju autobus koji se iz Vinkovaca vraćao u Tordince. Putnike tuku, pljačkaju, uzimaju novac, zlato i satove. Opljačkani putnici prepoznaju u četnicima svoje susjede Srbe iz Markušice.

09. 08. 1991.

Tri helikoptera JNA doletjela u Ostrovo. Nakon kraćeg zadržavanja jedan je ostao u mjestu, a ostali su odletjeli prema Borovu Selu i Petrovcima.

13. 08. 1991.

Iz Antinske Mlake četnici pucali na Antin.

14. 08. 1991.

Na Tordince su iz smjera Pačetina pale 22 granate koje su uništile kuće Andrije Lukadinovića, Sare Jasić i Martina Tordinca.

15. 08. 1991.

U 6,10 sati iz Gaboša su ispaljene tri granate na željezničku postaju Antin - Markušica. U 11,30 sati četnici pucali iz šume Arađ iz smjera Gaboša prema Antinu. U 10,10 sati u Gabošu su četnici zaustavili putnički vlak, tražili oslobađanje zarobljenog četnika koji je u 13 sati dovezen manevarskom lokomotivom iz Vinkovaca.

16. 08. 1991.

Četnici iz Gaboša uhitili Hrvate iz Antina Marka Matanovića i Antuna Mihaljevića, koje su pustili poslije podne.

17. 08. 1991.

Naoružani srpski teroristi postavili barikade na ulazu u Antinsku Mlaku iz smjera Tordinaca, pa je tako Antin opet potpuno blokiran.

19. 08. 1991.

“U Ostrovu teroristička straža nije dopuštala ulaz ni izlaz iz mjesta od 16 do 16,30 sati jer su se obavljali poslovi koji ne smiju imati svjedoke”.²⁵

20. 08. 1991.

Ujutro je na Tordince ispaljeno pet granata. Oko 10 sati izviđačka jedinica Zbora narodne garde kod Korođa je zarobila traktor s prikolicom na kojoj je bilo oružje i potrepštine. Od 18,35 do 19 sati iz smjera Silaša, iz šume Gunja trajao je minobacački napad na Tordince. Ispaljeno je 17 granata, teže su ranjene dvije osobe koje su smještene u bolnicu u Vinkovce.

21. 08. 1991.

U 8,30 sati ponovno napad na Tordince. Materijalna šteta velika.

22. 08. 1991.

U 21,20 sati na Tordince je ispaljeno 25 minobacačkih granata. Nije bilo ozlijeđenih. U vinkovačkoj bolnici preminuo Milan Sićanica iz Tordinaca, koji je ranjen 20. kolovoza u napadu na Tordince.

23. 08. 1991.

Kod šume Gunja u blizini Silaša viđeno je 12 četnika, kod Antinske Mlake 5, a na traktorskoj prikolici prema Antinskoj Mlaci čak 20 četnika.²⁶

Na radnike koji su pravili cestu između Nuštra i Tordinaca pucali srpski civili iz Ostrova pa su se radnici povukli.

24. 08. 1991.

U 17,40 sati odbijen je četnički napad iz šume Gunja nedaleko Silaša. U Tordincima je sahranjen Milan Sićanica, a za vrijeme pogreba selo su nadlijetali zrakoplovi JNA.

30. 08. 1991.

Iz Silaša četnici granatirali Korođ i Tordince. Na Korođ je do 20 sati palo pedeset granata i ranjeno je pet civila. Na Tordince je palo 20 granata i nije bilo ranjenih.

01. 09. 1991.

Navečer su četnici iz Markušice telefonom najavili Antinčanima napad minobacačima i ispalili četiri granate.

²⁵ Runtić, *Rat prije rata*, 172.

²⁶ Runtić, *Rat prije rata*, 178.

02. 09. 1991.

U Antinskoj Mlaci četnici podigli barikade i blokirali promet te zarobili četvoricu Hrvata iz Antina koje su uzeli za taoce.

U 15 sati u Ostrovu su primijećeni pokreti JNA, koja je uz željezničku prugu prema Vinkovcima postavila dvije haubice.²⁷ U 16 sati ponovno minobacački napad na Tordince, ispaljeno je 40 granata, na Antin 7, a na Marince više od 20 granata.

04. 09. 1991.

U 14,30 sati u napadu na Tordince iz smjera Pačetina ispaljeno 16 granata. Oko 18 sati u Antinskoj Mlaci četnici su oteli Adama Knezovića i njegovo vozilo.

06. 09. 1991.

U 13,05 sati četnici su na Tordince iz pravca Pačetina ispalili 15 minobacačkih granata. Oko 20 sati počeo pješački napad na Tordince praćen mitraljezima i drugim oružjem. Uz četnike napadali su pripadnici JNA i srbijski rezervisti. Branitelji su uspjeli odbiti napad i primorati ih na povlačenje. Jedrilica JNA oko 23 sata nadletjela je Antinsku Mlaku i Markušicu, osvijetlila je prostor s oko 30 svijetlećih raketa, a onda se spustio helikopter koji je srpskim civilima dostavljao oružje.

08. 09. 1991.

Na Tordince je iz četničkih uporišta Pačetina, Ludvinaca i šume Gunje kod Silaša ispaljeno više od pedeset granata.

15. 09. 1991.

Iz Markušice i Pačetina pripadnici JNA i četnici minobacačima tukli Tordince i Nuštar.

Idućih desetak dana dok se vode borbe za vojarnu JNA u Vinkovcima nastavit će se napadi na Tordince.

26. 09. 1991.

U 18 sati iz Gaboša je otvorena minobacačka paljba na Tordince i u roku pola sata ispaljeno 70 granata. Iz smjera šume Požega srpski agresor je pucao mitraljezima i minobacačima na Antinčane koji su pokušavali evakuirati djecu.

27. 09. 1991.

Tijekom dana otvarana je vatra iz Bršadina, Pačetina i Ostrova, a minobacačima su tučeni Korođ, Antin, a posebice Tordinci. Hrvatski branitelji su

²⁷ Runtić, *Rat prije rata*, 190.

uzvratili na napade. Od 18 sati svakih deset minuta na Tordince iz smjera Pačetina ispaljivani minobacački projektili.²⁸

28. 09. 1991.

«Zbog stalnih napada na Korod, Antin, Tordince, Nuštar i Cerić Krizni štab općine donio je odluku o evakuaciji svih mještana sjeverno i sjeveroistočno od Vinkovaca koji ne mogu djelatno sudjelovati u obrani tih mjesta».²⁹

JNA i četnici na Tordince ispalili više od stotinu projektila. Jedan civil je poginuo.

29. 09. 1991.

Minobacački napad srpskog agresora na Tordince, Antin i Korod. Antin je u potpunom okruženju.

30. 09. 1991.

JNA i srpske paravojne postrojbe ušle su u Antin. Antinčani predali oružje da bi preko Markušice mogli izaći prema Mikanovcima. Od 17 sati vođene su teške borbe za Tordince, ali hrvatski branitelji su ga uspjeli obraniti.

01. 10. 1991.

Civili napustili selo Tordince zbog panike nastale padom Koroda i Antina.

2. 10. 1991.

Jak napad 252. oklopne brigade JNA na Nuštar. Hrvatski branitelji odbili napad.

U Tordince dolazi 97 gardista iz 109. brigade Hrvatske vojske (HV) koji organiziraju obranu. U selo se idućih dana vraćaju i izbjegli mještani sposobni za obranu. Organiziraju se punkтови i kopaju rovovi.

3. 10. 1991.

«Siloviti protuudar Hrvatske vojske na cijeloj sjeverozapadnoj liniji od Markušice, Gaboša, Ostrova, te od Nuštra i Cerića zbnjuje srboagresore i nanosi im teške gubitke».³⁰

Na Tordince je iza 15 sati otvoren minobacački napad.

²⁸ Davor RUNTIĆ: *Rat. Vinkovci - Vukovar: 12. rujna 1991. - 3. siječnja 1992. - Vinkovci: Vinkovačke jeseni; Gradski muzej Vinkovci, 1991. (dalje: Runtić, Rat), 129.*

²⁹ Runtić, *Rat*, 129.

³⁰ Runtić, *Rat*, 138.

25. 10. 1991.

«Jutros u šest sati iz Gaboša i Ostrova tenkovima se napada selo Tordinci».³¹ U 8,45 sati iz Antinske Mlake na Tordince su krenuli tenkovi i pješadija. U 11 sati odbijen napad na Tordince uz velike gubitke vojnika JNA, četnika i tzv. Teritorijalaca iz okolnih sela naseljenih srpskom nacionalnom manjinom. U 22 sata Tordinci su opkoljeni s 30 tenkova JNA i pješadijom.

26. 10. 1991.

U silovitim borbama za Tordince hrvatski branitelji su izgubili 8, a ranjeno je devet boraca.

«U neravnopravnoj borbi hrvatski branitelji su organizirano napustili Tordince u koje su ušla tri tenka».³²

30. 10. 1991.

Planiran je napad na Ostrovo kako bi se zaustavila JNA da ne izbije na prometnicu Mikanovci – Vinkovci i oslobode Tordinci. «Za napad, čišćenje i ovladavanje Ostrovom određene su postrojbe specijalne namjene policijskih uprava Osijek i Vinkovci i manje skupine 109. i 122. brigade HV. Napad je trebao početi 1. studenoga 1991. i nije izveden».³³

18. 12. 1991.

«Danas smo čuli svjedočenje o masakru u Tordincima i Antinu gdje su četnici pobili veliki broj Hrvata i zakopali ih u velike zajedničke grobnice. U Tordincima je pokraj rimokatoličke crkve iskopana jama dubine 1,5 metar, dužine 25 metara i širine pet metara u koju je, zajedno s ubijenom stokom, zakopano 120 do 160 Tordinčana. U Antinu slična jama iskopana je nedaleko željezničke postaje Markušica gdje je također zakopan veliki broj Hrvata».³⁴

24. 12. 1991.

«U vinkovačkom kriznom štabu danas je prije podne održan razgovor između skupine promatrača misije Europske zajednice te vojnih i civilnih vlasti».³⁵

³¹ Runtić, *Rat*, 165.

³² Runtić, *Rat*, 166.

³³ Davor MARIJAN: *Bitka za Vukovar*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest ; Slavonski Brod: Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2004. (dalje: Marijan, *Bitka za Vukovar*), 209.

³⁴ Runtić, *Rat*, 231.

³⁵ Runtić, *Rat*, 243.

Na okupiranom području je druga skupina promatrača do kojih se pokušava doći kako bi oni utvrdili istinu o Hrvatima u Antinu, Tordincima, Marincima i Bogdanovcima, te Mađarima u Korođu i Albancima u Marincima.

Nekoliko novinskih članaka o padu Tordinaca

«Put Tordinaca je s četom hrabrih momaka krenuo usred noći, čekati se nije smjelo, četnici su mogli krenuti svaki tren. U Tordince su stigli u dva sata poslije ponoći... Tordinci prazni. Samo trojica, trojica hrabrih. I onda je počelo brzo, ali i čvrsto organiziranje.

Zapovjednik Šanto³⁶ je organizirao obranu, ustrojio punktove, naredio kopanje rovova, a donio je i kompjuter, na kojem se bilježi sve što se događa u selu. «U njemu evidentira sve – tko ulazi ili izlazi iz Tordinaca, kome se to uopće može dopustiti, kome potom izdati dozvolu gdje su iskopani rovovi, gdje ukopani ljudi, a gdje mine.»³⁷

Zapovjednik obrane Tordinaca tražio je od majora Petrinovića, zapovjednika obrane Vinkovaca, protuoklopna sredstva ali su ga uvjerali da postoje «specijalne jedinice koje tada izlaze na teren i čiste oklopna vozila.» Zapovjednik Šanto je također od Vinkovaca tražio radio uređaje kako bi istureni položaji bili povezani. Nije dobio, kao ni vozilo za prijevoz ranjenika. Osim toga tražio je 200 znački s hrvatskim grbom, 200 amblema s oznakom «ZNG RH»³⁸ te 200 kapa «kako bi se barem po nečemu mogao označiti čuvar obrane sela.» Branitelji su bili različito obučeni, polucivilna odijela, pa je moglo lako doći do ubacivanja četnika u civilkama. «Kritičnog dana to se na žalost, dosta puta i obistinilo.» Dana 25. listopada počeo je napad na Tordince. «Tenkovski napad započeo je iz smjera Mlake, Korođa i ostrovačke šume.» Prema Tordincima je krenulo 35 tenkova i od majora Petrinovića zatraženo je da pošalje protuoklopna sredstva, on je obećao da je poslao dvije specijalne jedinice s protuoklopnim sredstvima. Ovi specijalci nisu ušli u selo kako je tvrdio Petrinović, nego su se pojavili tek oko 15 sati i to nekoliko kilometara prije sela. Braniteljima je već oko deset sati ponestalo protuoklopnog oružja.³⁹

Iskopavanje masovnih grobnica u Tordincima 1999.

Nekoliko zarobljenih hrvatskih civila vidjeli su veliku jamu ispred katoličke crkve u koju su bili bačeni poginuli. U prosincu 1991. dolaskom u slobodne Vinkovce o tomu su obavijestili javnost. Međutim, tek 1999. počeo će iskapanja, a o tomu opširnije u nastavku ovog članka.

³⁶ Josip Šarić zvani Šanto.

³⁷ Joško Tadić: Ne mogu četnici protiv kompjutora!, Slobodni tjednik br. 84, 31. listopada 1991., 18,19

³⁸ Zbor narodne garde Republike Hrvatske.

³⁹ Joško Tadić: «Zašto nisu stigli protuoklopni specijalci?» Slobodni tjednik br. 85, 7. studenoga 1991., 22,23

Sudac Županijskog suda u Vukovaru donio je 4. svibnja 1999. Naredbu kojom je odredio da se ekshumiraju posmrtni ostaci hrvatskih branitelja i civila smrtno stradalih tijekom agresije na Republiku Hrvatsku u mjestu Tordinci, a ekshumaciju će izvršiti stručni tim pri Komisiji za zatočene i nestale Vlade Republike Hrvatske. Iskapanje je započelo 4. svibnja 1999. na Lokaciji 1. koja se nalazi ispred Župnog ureda Župe Presvetog Trojstva, ulica Vladimira Nazora 8a⁴⁰. U Zapisniku Županijskog suda u Vukovaru (Poslovni broj Kir-52/97) od 4. svibnja 1999. upisani su podaci o svim nazočnim na iskapanju. Uz pukovnika Ivana Grujića i natporučnika Marka Miloša iz Komisije za zatočene i nestale nazočni su i predstavnici Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (RH), Policijske uprave Vukovarsko-srijemske, Ministarstva obrane RH, Ministarstva zdravstva, Ministarstva pravosuđa i Europski promatrači. «Mjesto na kojem se započinje s iskopom je cca 30m južno od župnog ureda i jugoistočno od pročelja devastirane katoličke crkve».⁴¹ Iskapanje se obavljalo strojno i na dubini od 1,20m pronađeni su posmrtni ostaci ljudskih tijela. Iskopana je površina 22,10mx11,60m, a mjesto pokopa ljudskih tijela je 4,5x5,5m. Tijela su bila nabacana jedno po drugom. Pronađene su i kosti životinjskog porijekla. Tijela su označena brojevima od N.N.58 do N.N.62, snimljena su, izvađena i stavljena u crne plastične vreće i odvežena na Odjel za patologiju Opće bolnice u Vinkovcima radi identifikacije. Ukupno je ekshumirano pet osoba i sve su identificirane. Obdukciju je obavio 12. svibnja 1999. patolog dr. Anto Blažanović i sačinio zapisnik iz kojeg izdvajamo:

N.N. 58

Tijelo je pronađeno i ekshumirano 4. svibnja 1999. Na tijelu je civilna odjeća, a «oko skočnog zgloba je debela žica zaokrenuta u čvor».⁴² Odjeća je civilna, a od predmeta pronađen je kožni remen sa lopatičastim proširenjem za pridržavanje kilne vreće. «Prijelom lumbalnog kralješka i rebara ukazuje na neprirodan, nasilan karakter smrti, najvjerojatnije kao posljedica djelovanja projektila ispaljenih iz ručnog vatrenog oružja. Datum smrti 25. listopada 1991.»⁴³

N.N. 59

Tijelo je pronađeno u masovnoj grobnici ispred župnog ureda. «Od ostataka odjeće raspoznaju se ostaci odore sivo-maslinaste boje, oko pasa široki vojnički kožni remen, a na stopalima vojničke čizme.»⁴⁴ U džepovima su pro-

⁴⁰ Danas je to Trg hrvatskih žrtava 16.

⁴¹ Županijski sud u Vukovaru (ŽSV), zapisnik Kir-52/97, 4. svibnja 1999., 2

⁴² ŽSV, zapisnik Kir-52/97, 4. svibnja 1999.,3

⁴³ Opća bolnica Vinkovci, patologija (OBV P), zapisnik sekcije br. 73/99., 2

⁴⁴ ŽSV, zapisnik Kir-52/97, 4. svibnja 1999.,3

nađeni meci i okvir od automatskog oružja, kao i mala džepna baterija. Odjeća je vojnička. «Zimska vojnička jakna vojske bivše Njemačke Demokratske Republike (DDR).»⁴⁵ Pronađena je i osobna iskaznica na ime Pero Jukić. Kostí glave su izlomljene kao i kralješci, rebra, obje lopatične kosti, lijeva nadlaktica, zdjelica i desna natkoljenica što je posljedica djelovanja krhotina eksplozivne naprave. «Temeljem pregleda skeleta, pronađenih odjevnih predmeta i osobnih predmeta zaključeno je da odgovaraju identitetu Pere Jukića.» Datum smrti je 25. listopada 1991.⁴⁶

N.N. 60

Tijelo je pronađeno u masovnoj grobnici ispred župnog ureda. «Od ostataka odjeće na tijelu su vidljivi ostaci odore maslinasto zelene boje. Oko pasa je široki vojnički remen, a na nogama su vojničke čizme.»⁴⁷ U odjeći su pronađeni meci za automatsku pušku, metalna posudica za ulje od oružja. Pronađeni su dokumenti, osobna iskaznica, iskaznica poduzeća OLT iz Osijeka, ostaci oružnog lista – sve na ime Mato Kovačević, rođen 18. rujna 1954. u Antinu, prebivalište Antin, Matije Gupca 2. «Vojnička uniforma bivše JNA, zelena futirana vojna vjetrovka.»⁴⁸ Prelomljeni su grudni kralješci, desna nadlaktična kost, lijeva palačna kost, desne zdjelčne i desne lisne kosti, a sve je posljedica djelovanja krhotina eksplozivne naprave. «Temeljem pregleda skeleta, pronađenih odjevnih predmeta i osobnih predmeta zaključeno je da odgovaraju identitetu Mate Kovačevića.»⁴⁹

N.N. 61

Noge su sklopčane ispod tijela, a kosti glave su u dijelovima. Ostaci odore sivo maslinaste boje, ispod civilna vesta. U džepovima su pronađeni meci za automatsku pušku. «Odjeća je vojnička. Vojske bivše DDR. Pronađen je natruli kožni novčanik sa ostacima putovnice bivše SFRJ i neprepoznatljivim novčanicama te zdravstvena iskaznica dobrovoljnog davaoca krvi, osobne iskaznice na ime Ivica Pecelj i pokidani zlatni lančić bez privjeska.»⁵⁰ Prelomljene su kosti glave, kralješci, sternum, lijeve natkoljenice i lijeva lisna kost što je sve posljedica djelovanja krhotina eksplozivne naprave. «Temeljem pregleda skeleta, pronađenih odjevnih predmeta i osobnih predmeta zaključeno je da odgovaraju identitetu Ivica Pecelja.»⁵¹

⁴⁵ OBV P, Zapisnik sekcije br. 49/99., 1

⁴⁶ OBV P, Zapisnik sekcije br. 49/99., 2

⁴⁷ ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 4. svibnja 1999., 4

⁴⁸ OBV P, Zapisnik sekcije br. 57/99., 1

⁴⁹ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 57/99., 2

⁵⁰ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 56/99., 1

⁵¹ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 56/99., 2

N.N. 62

Od odjeće pronađeni dijelovi kabanice, ispod ostaci odore. «Na prsima ostaci noža i drške omotane špagom».⁵² Pronađeno je nekoliko dokumenata kao i osobna karta na ime Stjepan Živković, rođen 9. studenoga 1954. u Vinkovcima. Pronađena je i folija sa likom Majke Božje i ispisanom molitvom na zadnjoj strani. Vanjski pregled i obdukciju obavio je patolog dr Anto Blažanović 12. svibnja 1999. na vinkovačkoj patologiji. Prelomljena su rebra s lijeve strane što upućuje na nasilan karakter smrti. «Temeljem pregleda skeleta, pronađenih odjevnih predmeta i osobnih predmeta zaključeno je da odgovaraju identitetu Stjepana Živkovića».⁵³

Pojedinačna iskapanja

N.N. 199

Na prostoru ispod starog mosta na cesti Tordinci – Ostrovo vidljivi su bili posmrtni ostaci ljudskog tijela s nešto ostataka odjeće. Ispod odjeće i dijelova kostura nađena je manja plastična folija «Svetih moći sv. Leopolda Mandića (cca 3x5 cm) te krunica plave boje s medaljonom bijele boje. Krunica i medaljon načinjeni su od plastike. S jedne strane medaljona je Srce Isusovo, a s druge lik Majke Božje. Na krunici je veći cca 5 cm dug bijeli plastični križ».⁵⁴ Kopalo se ručno i pronađeno je na udaljenosti oko 2 m još ljudskih kostiju i dijelova odjeće. Posmrtni ostaci su stavljeni u crnu vreću i otpremljeni u Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu. Nakon dva mjeseca ostaci su pregledani. «Loše ušćuvan kostur odraslog muškarca. Lubanja nedostaje. Odjeća je maslinasta, košulja dugih rukava, pulover, ostaci dugih muških gaća».⁵⁵ Do danas ovo tijelo nije identificirano iako se sumnjalo na neke poginule. Ni DNA metoda nije pokazala rezultate.

Tordinčani poginuli na drugim bojištima

Željko Tordinac, otac Ivan, nadimak Bariša, rođen 14. prosinca 1961. u Tordincima.

Bio je pripadnik vukovarske brigade, odveden iz vukovarske bolnice i ubijen na Ovčari. «Dana 19. ožujka 1997. u Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu izvršena je identifikacija mrtvih tijela sa lokacije Ovčara, a među njima identificiran je i Željko Tordinac koji se vodi pod brojem 123/1997.»⁵⁶

⁵² ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 4. svibnja 1999., 5.

⁵³ OBV P, Zapisnik sekcije br. 58/99., 2.

⁵⁴ ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 17. rujna 1999., 1.

⁵⁵ Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu, Zapisnik 17. prosinca 1999., 1.

⁵⁶ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje 2371.

Iskapanja u Tordincima 2004. nakon pronalaska izmještene masovne grobnice

Nakon probnih iskapanja, prema svjedočenjima očevidaca, Županijski sud u Vukovaru po sucu Anti Zeljku naredio je ekshumaciju posmrtnih ostataka hrvatskih branitelja i civila smrtno stradalih tijekom agresije na Republiku Hrvatsku u mjestima: Tordinci, Cerić, Antin, Marinci, Vukovar, Tovarnik i Bogdanovci. Naredba nosi nadnevak 9. ožujka 2004., a potpisao ju je sudac Ante Zeljko. Ekshumaciju je proveo stručni tim Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti Uprave za zatočene i nestale osobe.

Prema zapisniku Županijskog suda u Vukovaru na iskapanju prvi dan 10. ožujka 2004. nazočni su bili: Županijski sud u Vukovaru (sudac Ante Zeljko), Županijsko državno odvjetništvo u Vukovaru (Emil Mitrovski, zamjenik Županijskog državnog odvjetnika u Vukovaru). Ministarstvo obitelji branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Uprava za zatočene i nestale osobe (Ivan Grujić, pomoćnik ministra), Ministarstvo obrane Rep. Hrvatske (Anto Vučić, brigadir), te predstavnici Ministarstva unutarnjih poslova RH i Ministarstva zdravstva RH.

Tordinci, Lokacije: 1. (LOK. 1.), 2. (LOK. 2.) i 3. (LOK. 3.)

Prva iskapanja počinju 10. ožujka 2004. kad se «dolazi se na lice mjesta Lokacije 1. koja je uzorana oranica, udaljena 600 m istočno od mjesta Tordinci, a u pravcu mjesta Pačetin. Strojno je prekopana površina oko 50 m x 24 m. Isti dan kopano je na Lokaciji 2 oko 800 m sjeverno od Lokacije 1. Lice mjesta nalazi se sjeverno od šljunčanog puta koji vodi iz pravca Tordinaca prema Pačetinu. Sama lokacija je oranica obrasla niskim i višim raslinjem. Prekopana je površina od 25 m x 8 m. Od 10. ožujka 2004. nastavljena su iskapanja na lokacijama 1. i 2. ali nisu pronađeni posmrtni ostaci žrtava Domovinskog rata. Ukupno iskopana površina na LOK. 1. do 24. ožujka 2004. bila je 300 x 24 x 1 m kada je zatrpana.

Iskapanja na Lokaciji 3. u Tordincima započela su 16. ožujka 2004. Lice mjesta lokacije nalazi se između poljskog puta prema mjestu Ludvinci i šume «Požega» oko 10 do 20 m istočno od lenije na oranici koja je zasijana žitom, sjeverno od šljunčanog puta koji vodi iz pravca mjesta Tordinci prema Pačetinu.⁵⁷ (Zapisnik, str. 7.) Prekopana je zemljana površina dimenzije 15m x 10m dubine 1 m. Iskapanja na lokaciji završena su isti dan i nisu pronađeni posmrtni ostaci ljudskih tijela.

Tordinci, Lokacija 4. (LOK.4.)

Lokacija 4. se nalazi 1700 m sjeverno od šljunčane ceste s lijeve strane, gledajući od pravca Tordinaca prema Ludvincima. Lice mjesta je oranica zasađena pšenicom vlasnika Josipa Mrđe. Prvog dana iskapanja, 16. ožujka

⁵⁷ ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 16. ožujka 2004., 13.

2004. prekopana je zemljana površina 3 m x 3,5 m, dubine oko 1,70 m pronađeni su dijelovi odjeće i kosti. Sutradan nastavljeno je strojno kopanje uz nazočnost i pripravnost pirotehničara. Otkriveno je više posmrtnih ostataka N.N. osoba. (Zapisnik, str. 8.). Dana 18. ožujka 2004. obilježeno je osam posmrtnih ostataka, grobnica je snimljena kamerom i fotografirana od strane krim. tehničara. Idućih nekoliko dana uklonjena je zemlja s posmrtnih ostataka, a 23. ožujka 2004. pristupilo se ekshumaciji. Pronađeni posmrtni ostaci položeni su u crne plastične vreće za prijenos posmrtnih ostataka s odgovarajućim oznakama: NN broj, datum, lokacija i dr. Uz zapisnik načinjena je kroki skica, fotoelaborat i videozapis.

Veličina masovne grobnice je 9,70 m x 4,70 m. U grobnici su uz ljudske kosti pronađene i životinjske kosti, zatim komadi asfalta što je dokaz premeštanja grobnice iz neke urbane sredine. Pronađene ostaci odjeće upućuju da se radi o civilima. Pronađeni su «ostaci pletenog džempera crno-zelene boje s etiketom na kojoj je natpis «Selin». Zepa smeđe boje s gumenim đonom, karirana košulja, uski kožni remen, pletena vunena smeđa čarapa, crna natikača.⁵⁸

Nakon što su ekshumirani svi posmrtni ostaci grobnica je ponovno snimljena kamerom i fotografirana.

Tordinci, Lokacija 5. «Starčev dol» (LOK. 5.)

Lokacija 5. se nalazi 1200 m sjeveroistočno od mjesta Tordinci, oko 950 m sjeverno od šljunčanog puta koji vodi iz pravca Tordinaca prema Pačetinu, a 1 m udaljeno od prtenog puta koji vodi prema Ludvincima. Samo lice mjesta je obrađena i uređena poljoprivredna površina. Već tijekom prvog dana 25. ožujka 2004. prilikom strojnog kopanja pronađene su ljudske kosti i dijelovi odjeće.⁵⁹ Krim. tehničari izradili su kroki-skicu masovne grobnice koja je veličine 31 x 2,8 m. Precizirano je da se masovna grobnica nalazi: N (North) 45°, 22' 30,9", EO (East) 18°, 49' 15,1", na 90 m nadmorske visine. Točan položaj određen je pomoću zemljopisne širine i dužine putem satelita uz odstupanje od 5 m. Prilikom otkrivanja posmrtnih ostataka pored jednog tijela pronađena je osobna iskaznica na ime Andrije Rožić, rođen 30. studenoga 1933. godine s prebivalištem u Tordincima, ulica maršala Tita br. 57.

Do 13. travnja 2004. uklanjala se zemlja s neutvrđenog broja posmrtnih ostataka, obavljalo daljnja iskapanja, a 13. travnja 2004. pristupilo se ekshumaciji masovne grobnice.

Posmrtni ostaci su označeni brojevima 1 – 41, cijela grobnica je snimljena videokamerom i fotografirana. Sva tijela i drugi posmrtni ostaci žrtava Domovinskog rata stavljeni su u crne plastične vreće koje su zapečaćene i označene N.N. oznakama s datumom i oznakom lokacije gdje su ekshumirani. Svaka vreća posebno je snimljena i fotografirana s policijskim brojem i

⁵⁸ ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 16. ožujka 2004., 13.

N.N. oznakom prije njezina prijevoza u Zagreb na Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku.

Svi posmrtni ostaci koje nije bilo moguće pridružiti niti jednom tijelu ili posmrtnim ostacima naznačenim N.N. oznakama stavljeni su u zasebne male crne vreće i označene policijskim brojevima. Masovna grobnica na Lokaciji 5. zatrpana je 22. travnja 2004.

Pronađeni ostaci odjeće i obuće upućuju da se radi o civilima. Samo kod dvije osobe pronađene je vojnička odjeća sivomaslinaste boje (SMB), ispod koje je sivo smeđi džemper, te karirana košulja (tijelo s oznakom N.N. 16.).⁶⁰ Kod nekoliko osoba pronađene su osobne iskaznice, vozačke dozvole, kao i razne potvrde o plaćanju npr. televizijske pretplate, zatim novci. Tako je kod N.N. 16 pronađen novčanik s dvije novčanice od 100 DEM i jedna od 50 DEM.⁶¹ Pronađen je i veliki broj kostiju životinjskog porijekla koje su izvađene i posebno snimljene videokamerom i fotografirane.

O svakom tijelu je vođen zapisnik kod ekshumacije kao i poslije pri identifikaciji. Ukratko o svakom pokojniku:

N.N. 02

Na LOK. 4. pronađen je 23. 03. 2004. Civilna odjeća, nepotpuni kostur.

U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da su neke kosti bile izložene vatri, a dijaskopijom su otkriveni dijelovi košuljice metka. Na temelju provedene analize DNA iz uzoraka krvi supruge i kćeri poginulog i uzorka kosti poginulog te biostatistički izračunate vrijednosti $W = 99,99\%$ proizlazi da posmrtni ostaci pripadaju Dragutinu Božiću rođenom 1934.

N.N. 03

Na LOK. 4. pronađeni su 23. 03. 2004. ostaci kostura bez kostiju glave; civilna odjeća starije ženske osobe. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da su neke kosti prelomljene, a rtg-snimkom ustanovljeni su brojni metalni fragmenti, geleri i dijelovi košuljice metka. Uzrok smrti: eksplozivne ozljede.

DNA analizom krvi sina identificirana je Ljuba Adžić, otac Ilija, rođena 19. 01. 1918.

N.N. 04

Na LOK. 4. pronađen su 23. 03. 2004. ostaci kostura s prelomljenim kostima ruke i noge, te prelomljenom donjom čeljusti; civilna odjeća, majica, muška košulja.

⁵⁹ ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 25. ožujka 2004., 17.

⁶⁰ ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 15. travnja 2004., 34.

⁶¹ Isto.

U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da su neke kosti prelomljene; nedostaje lubanja osim donje čeljusti.

DNA analizom krvi kćeri i brata identificiran je Ivan Werner, otac Andrija, rođen 01.11.1931.

N.N. 05

Na LOK. 5. Starčev dol pronađeni su 13.04.2004. ostaci kostura s vidljivim lomovima glave; civilna odjeća. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljena su višestruka oštećenja na kostima glave, ruku i nogu, a rtg-snimkom pronađeni su geleri, metalne kuglice. Uzrok smrti su višestruke eksplozivne ozljede. Na temelju provedene analize DNA iz uzorka krvi sina poginuloga i uzorka kosti poginuloga te balističke izračunate vjerojatnosti $W = 99,99\%$ proizlazi da posmrtni ostaci pripadaju Ivanu Božiću.

N.N. 06

Na LOK. 5. Starčev dol pronađeni su 13. 04. 2004. ostaci kostura. Kostii glave su izlomljene. Civilna odjeća. Uz ljudske pronađene su i životinjske kosti. Uz tijelo pronađena i osobna iskaznica na ime ANDRIJA BOŽIĆ, JMBG: 3011933302817, rođ. 30. studenoga 1933. godine, s prebivalištem u Tordincima, Maršala Tita br. 57. Pronađen i dokument o registraciji vozila. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27.04.2004. ustanovljeno je da je lubanja izlomljena, donja čeljust bez zuba, izlomljena potkoljenica; uzrok smrti je vjerojatno trauma glave. Na temelju provedene analize DNA iz uzoraka krvi supruge i sina poginulog i uzorka kosti poginulog te biostatistički izračunate vjerojatnosti $W = 99,99\%$ proizlazi da posmrtni ostaci pripadaju Andriji Božiću, rođenom 1933.

N.N. 07

Na LOK. 5. Starčev dol pronađeni su 13. 04. 2004. ostaci kostura. Kostii glave su višestruko izlomljene. Civilna odjeća s ključevima za bravu i kontakt ključ za automobil. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da su kosti svoda lubanje izlomljeni, donja čeljust nedostaje, a izlomljena je zdjelčna kost. Uzrok smrti: Trauma capitis, verosimiliter. Pri dijaskopiji utvrđeni ostaci gelera. DNA analizom krvi sestre identificiran je Ivica Lovaković, otac Vinko, rođen 23. 12. 1949.

N.N. 08

Na LOK. 5. Starčev dol pronađeno je 14. 04. 2004. tijelo većim dijelom saponificirano. Oko glave pronađena je crna marama, uglavnom civilna odjeća. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identi-

fikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da su sve kosti prisutne, na lubanji ispletena tanka pletenica. Uzrok smrti nepoznat. DNA analizom krvi unuke identificirana je Evica Tomšić, otac Pavo, rođena 20.08.1926.

N.N. 09

Na LOK. 5. Starčev dol pronađeno je 14. 04. 2004. tijelo umotano u smeđe-bijelu šarenu deku. Glava odvojena od tijela pronađena je uz samo tijelo; civilna odjeća; u džepu kožuha pronađeni orasi; uz tijelo pronađene cigarete, ručni sat i crni cigaršpic. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da su prisutne sve kosti, bez tragova prijeloma; uzrok smrti nepoznat. DNA analizom uzoraka krvi supruge i kćerke identificiran je Ivan Tomšić, otac Ivan, rođen 13.06.1945.

N.N. 10

Na LOK. 5. Starčev dol 14. 04. 2004. pronađena je glava koja je odvojena od trupa, ali uz samo tijelo; kosti glave višestruko izlomljene; civilna odjeća, no crne vojničke kožne čizme i kožni žuti remen. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljena je lubanja u fragmentima, desna lisna kosta prelomljena, pa je uzrok smrti vojerovatno ozljeda glave. DNA analizom uzoraka krvi majke i sestre identificiran je Stjepan Lončar, otac Stjepan, rođen 08. 04. 1961.

N.N. 11

Na LOK. 5. Starčev dol 14. 04. 2004. pronađeno je tijelo dijelom saponificirano, dijelom skeletirano; rebra su izlomljena; civilna odjeća, nepromočive gumirane hlače i zelene gumene čizme s visokom sarom. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da su prisutne sve kosti, izlomljena su rebra i zdjelica te nadlaktična kost; pri dijaskopiji pronađene velike metalne krhotine - geleri; uzrok smrti: verosimiliter vulnera explosiva. DNA analizom uzoraka krvi majke i oca identificiran je Ninoslav Marjanović, otac Branko, rođen 10. 04. 1963.

N.N. 12

Na LOK. 5. Starčev dol 14. 04. 2004. pronađen nepotpuni kostur muške osobe; nedostaju lijeva zdjelica, butna kost, obje potkoljenice i donja čeljust; civilna odjeća. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da na kostima nema vidljivih tragova ozljeđivanja; dijaskopijom je vidljiva duža metalna žica uz sjenu lubanje; uzrok smrti: nepoznat. DNA analizom uzoraka krvi majke, sina i supruge identificiran je Andrija Ištoković, otac Miloš, rođen 25. 05. 1936.

N.N. 13

Datum pronalaska 14.04.2004.

Na LOK. 5. Starčev dol 14. 04. 2004. pronađen kostur kojem nedostaje glava, a prelomljena je desna potkoljenica i desna natkoljениčna kost; ostaci civilne odjeće. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da je oko trupa omotana špaga u obliku omče; uzrok smrti vjerojatno eksplozivne ili strijelne ozljede udova. DNA analizom uzoraka krvi dvojice sinova ustanovljeno je da posmrtni ostaci pripadaju Cvitanu Sesar, otac Jozo, rođen 01. 01. 1908.

N.N. 14

Na LOK. 5. Starčev dol 15. 04. 2004. pronađen kompletan kostur starije muške osobe presavijen u području slabina; civilna odjeća. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da su noge bile vezane najlonskim konopom; dijaskopijom u tijelu ostanovljene košuljice metka, pa je uzrok smrti vjerojatno strijelna ozljeda potkoljenice. DNA analizom uzorka krvi majke identificiran je Ivan Varga, otac Ivan, rođen 12. 08. 1943.

N.N. 15

Na LOK. 5. Starčev dol 15. 04. 2004. pronađen nepotpuni kostur kojem nedostaju kosti glave i desne ruke; civilna odjeća i jedna bijela tenisica sa zelenim đonom. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da osim glave nedostaje prednji dio grudnog koša s rebrima; u posebnoj vrećici uz tijelo pronađeno zrno metka, ključ za otvaranje boce, običan ključ, kemijska olovka, žileti i krunica; zrno projektila pronađeno u mekim tkivima bedrenih kostiju; pronađene dvije omče, jedna omotana oko desne noge, a druga se nalazila u mekim tkivima; uzrok smrti: vulnera sclopetaria femoris; pri dijaskopiji vidi se uz femur - u sredini dijafize vidi se zrno metka, a u visini proksimalnog dijela jednog od femora vidi se sjena zrna metka i košuljice koje se nisu odvojile; uz rub vreće nepravilina sjena intenziteta metala - gelera. Napravljena DNA krvi kćerke i supruge i ustanovljeno da posmrtni ostaci pripadaju Stanku Sesar, otac Andrija, rođen 14. 05. 1936.

N.N. 16

Na LOK. 5. Starčev dol 15. 04. 2004. pronađeno tijelo položeno na desni bok; na tijelu se nalazi vojnička vjetrovka SMB boje, a ispod civilna odjeća; u džepu jakne pronađen novčanik s oznakom NK "Dinamo"; u novčaniku je pronađena potvrda Samoupravne interesne zajednice o mirovinskom i zdravstvenom osiguranju na ime Adam Mišetić, Tordinci, Bakarićeva 38, za srpanj 1991. godine; u novčaniku su još neke potvrde i novac (njemačke marke). U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identi-

fikaciji 27. 04. 2004. ustanovljeno je da je u džepu košulje osobna i zdravstvena iskaznica na ime Adam Mišetić; dijaskopijom pronađeno više metaka i gelera; uzrok smrti: verosimiliter vullnus sclopetarium thoracis. Napravljena DNA krvi kćeri i supruge i ustanovljeno da tijelo pripada Adamu Mišetiću, otac Marko, rođen 06. 02. 1924.

N.N. 17

Na LOK. 5. Starčev dol 15. 04. 2004. pronađeno više pomiješanih kostiju uz dijelove sivo-smeđe deke, smeđih hlača. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 30. 04. 2004. dijaskopijom pronađeni geleri; uzrok smrti: strijelne ozljede. Identificiran je Josip Born, otac Mato, rođen 17. 03. 1923.

N.N. 18

Na LOK. 5. Starčev dol 16. 04. 2004. pronađen kostur kojem su kosti glave višestruko izlomljene; nedostaju kosti lijeve podlaktice i šake; civilna odjeća, niske crne cipele na vezanje; uz tijelo su pronađeni dokumenti, osobna iskaznica, zdravstvena iskaznica, prometna vozačka dozvola, sindikalna iskaznica; svi dokumenti glase na ime Josip Maletić, rođ. 28. prosinca 1939., s prebivalištem u Tordincima, Maršala Tita 35. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 29. 04. 2004. ustanovljeno je da nedostaju kosti lica, dijelovi obaju tjemenih kostiju i lijeva sljepoočna kost; nedostaje također prednji dio lubanje; dijaskopijom je ustanovljeno više gelera, pa je uzrok smrti eksplozivna ozljeda. DNA analizom krvi sestre, sina i supruge ustanovljeno je da posmrtni ostaci pripadaju Josipu Maletiću, otac Andrija, rođen 28. 12. 1939.

N.N. 19

Na LOK. 5. Starčev dol 16. 04. 2004. pronađen kostur većim dijelom čitav, kosti glave višestruko izlomljene; civilna odjeća; u džepu pronađen novčanik s više osobnih dokumenata na ime Martin Maletić, rođ. 14. travnja 1936., s prebivalištem u Tordincima, Maršala Tita br. 44. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. dijaskopijom pronađeno više metaka (zrna i košuljica); uzrok smrti: vulnera sclopetaria capitis thoracis extremitatum superioris et inferioris lateris sinistri. Napravljena DNA uzorka krvi sestre i ustanovljeno da posmrtni ostaci pripadaju Martinu Maletiću, otac Andrija, rođen 14. 04. 1936.

N.N. 20

Na LOK. 5. Starčev dol 16. 04. 2004. pronađeno tijelo najvećim dijelom saponificirano, manjim dijelom skeletirano; kosti lica izlomljene; civilna odjeća, a hlače smb-boje; u džepu pronađen novčanik sa zdravstvenom iskaznicom koju nije moguće pročitati; pronađeno je i više općih uplatnica na ime Ivan Tomšić, Tordinci, Maršala Tita, z.p. Ostrovo. U Zavodu za sudsku medi-

cinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 29. 04. 2004. pronađeno je više metaka i gelera; uzrok smrti: vjerojatno strijelna rana prsa, gornjih i donjih udova. Napravljena DNA krvi unuke i ustanovljeno da posmrtni ostaci pripadaju Ivanu Tomšiću, otac Imra, rođen 08. 12. 1921.

N.N. 21

Na LOK. 5. Starčev dol 16. 04. 2004. pronađen nepotpuni skelet kojem nedostaju donji ekstremiteti, a gornji su nepotpuni; kosti glave višestruko izlomljene; civilna odjeća. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da niz kostiju pokazuju trag gaženja; radi se o muškoj osobi; uzrok smrti: prostrijel. Identificiran je Mile Sesar, otac Cvitan, rođen 1. 1. 1932.

N.N. 22

Na LOK. 5. Starčev dol 16. 04. 2004. pronađen nepotpun kostur muške osobe; nedostaju potkoljenica i stopala, kao i dijelovi gornjih ekstremiteta; rebra su slomljena; civilna odjeća; pored tijela pronađene dvije kutije cigareta «Morava». U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. pronađeni su geleri u prsima, u lubanji zrno metka s više košuljica metka. DNA analizom krvi dvojice sinova i sestre identificiran je Martin Rožić, otac Andrija, rođen 02. 09. 1930.

N.N. 23

Na LOK. 5. Starčev dol 19.04.2004. pronađen nepotpun kostur s izlomljenim rebrima; civilna odjeća; pored tijela pronađen muški metalni prsten s pločicama na kojoj se nalaze tri reda sa po tri kamenčića; oko prstena nalazi se vrpca, vjerojatno iz razloga da bi mu se smanjio opseg; na licu mjesta rodbina i svjedoci prepoznali su Ivku Sesar rođen 01.01.1911. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28.04.2004. ustanovljeno je da se radi o kosturu odrasle žene; uzrok smrti prostrijelne ozljede.

N.N. 24

Na LOK. 5. Starčev dol 19. 04. 2004. pronađen nepotpun kostur. Nedostaju zdjelica i donji ekstremiteti; na glavi sljepočno desno vidljiv defekt; civilna odjeća. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da se radi o starijem muškarcu, koji je, izgleda, ubijen tupim predmetom kao što je kundak ili drška lopate. Identitet žrtve još nije otkriven.

N.N. 25.

Na LOK. 5. Starčev dol 19. 04. 2004. pronađen nepotpun kostur bez zdjelice, donjih udova i kostiju glave; civilna odjeća; u džepu pronađene vozačka i prometna dozvola, osobna iskaznica i ključ automobila; osobna iskaznica glasi na ime Andrija Katić, JMBG: 2411940302827, rođen u Vinkovcima, s prebi-

valištem u Tordincima, ulica Vladimira Bakarića; na dokumentima vidljiva rupa, vjerojatno od metka. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. ustanovljeno je da se radi o vrlo jakom muškarcu kojeg je kao mrtvacu gazio teški stroj, vjerojatno kamion. DNA analizom krvi majke i sestre napravljenom 17. 06. 2004. u Laboratoriju za kliničku i sudsku genetiku u Kliničkoj bolnici Split ustanovljeno je da posmrtni ostaci pripadaju Andriji Katiću, otac Adam, rođen 24. 11. 1940.

N.N. 26

Na LOK. 5. Starčev dol 19. 04. 2004. pronađen uglavnom kompletan kostur s prelomljenom donjom čeljusti i zdjeličnom kosti; civilna odjeća; rodbina i svjedoci na licu mjesta pretpostavili da se radi o Ivanu Mrđi iz Tordinaca. U Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pri identifikaciji 28. 04. 2004. u tijelu je ustanovljeno više zrna projektila, pa je uzrok smrti vulera sclopetaria. Napravljena DNA krvi majci, bratu i sestri i isto ustanovljeno da se radi o Ivanu Mrđi, otac Trivo, rođen 14. 09. 1944.

Pojedinačne ekshumacije po grobljima u Tordincima

N.N. 47

Tordinci, mjesno groblje, Lokacija 9.

“Na dnu grobnice položeni na daske i dijelom umotani u sivkastu deku počivaju ostaci ljudskog tijela. Navedena deka je dijelom vezana debljom špagom.”⁶² Kostii tijela su u cijelosti skeletirane. Tijelo je stavljeno u crnu vreću i otpremljeno na Patologiju Opće bolnice Vinkovci. Od odjeće su pronađena crna vesta dugih rukava na O izrez i crna rolka. Od osobnih predmeta nije pronađeno ništa. Prelomljena desna lakatna kost, što ukazuje na neprirodan, nasilan karakter smrti.

Temeljem pregleda skeleta, pronađenih odjevnih i osobnih predmeta, zaključeno je da posmrtni ostaci odgovaraju identitetu Martina Tordinca⁶³.

N.N. 201

Na Lokaciji L-3. ekshumirano je 21. 09. 1999. žensko tijelo. Vanjski pregled i obdukciju obavio je 1. 10. 1999. patolog dr. Anto Blažanović na Patologiji Opće bolnice Vinkovci: civilna odjeća; od osobnih predmeta pronađeni ostaci krunice s plastičnim zelenim kuglicama i crni molitvenik. Na temelju pregleda skeleta, pronađenih odjevnih i osobnih predmeta, zaključeno je da posmrtni ostaci odgovaraju identitetu Kaje Jančikić. Na kostima nema tragova traumatskih promjena. Datum smrti: 30. 09. 1993.⁶⁴

⁶² ŽSV, Zapisnik Kir-52/97, 20. 04. 1999., 33.

⁶³ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 56/99., 20.04.1999., 1.

⁶⁴ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 166/99., 01.10.1999., 2).

N.N. 38

Na Lokaciji L-2. ekshumirano je 05. 10. 2000. tijelo. Vanjski pregled i obdukciju obavio 8.11.2000. patolog dr. Anto Blažanović na Patologiji Opće bolnice Vinkovci: civilna odjeća, crne papuče s crvenim remenom. «Prijelom kostiju glave, rebara i desne butne kosti ukazuju na neprirodan, nasilan karakter smrti, najvjerojatnije kao posljedica djelovanja projektila ispaljenog iz ručnog vatrenog oružja.»⁶⁵ Na temelju analize genomske DNA od oca i majke stradalog, proizlazi da posmrtni ostaci pripadaju Stjepanu Kovačeviću, otac Mato, rođen 25. 06. 1951. Analiza je napravljena 24. 01. 2002. u Laboratoriju za analizu DNA na Medicinskom fakultetu u Osijeku.

N.N. 39

Na Lokaciji L-3 ekshumirano je 17. 05. 2004. žensko tijelo, a obdukcija je napravljena 15. 06. 2004. u Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu. Kostii glave oštećene na način da nedostaju lijeva strana čeone sljepoočne kosti, gornje vilice i dijela orbite. Na kosturu je civilna odjeća. Uzrok smrti: eksplozivna ozljeda glave. Identificirana je Ljubica Lehota, otac Adam, rođena u mjestu Čelije.

N.N. 39

Na Lokaciji L-2 17. 05. 2004 ekshumirano je tijelo, a vanjski pregled i obdukciju napravio je 15. 06. 2004. patolog dr. Anto Blažanović. Brojna oštećenja na kostima glave, trupa i ekstremiteta ukazuju na nasilan, neprirodan karakter smrti, vjerojatno kao posljedica djelovanja krhotina eksplozivne naprave.⁶⁶ Na temelju analize genomske DNA stradalog, proizlazi da posmrtni ostaci pripadaju Vladi Kurđipiću, otac Mato, rođen 27. 07. 1963. u Vinkovcima. Identifikacija napravljena 30. 06. 2003. u Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu.

N.N. 382

VUKA

U Tordincima na Lokaciji L-6, pored rijeke Vuke ekshumirani su 16. 10. 1997. posmrtni ostaci.

Obdukcija je napravljena na vinkovačkoj patologiji gdje je konstatirano da se radi o muškom tijelu u civilnoj odjeći. Kosturu nedostaje lubanja, a prijelom na zdjelici i lopatici ukazuju na nasilan karakter smrti.⁶⁷ DNA analizom krvi oca i majke nastradalog napravljenom u Laboratoriju za analizu DNA pri Medicinskom fakultetu u Osijeku proizlazi da posmrtni ostaci obilježeni kao

⁶⁵ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 79/20., 08.11.2000., 2).

⁶⁶ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 82/20., 08.11.2000., 2).

⁶⁷ OBV, patologija, zapisnik sekcije br. 398/97., 16.10.1997., 1.

Vuka NN/382 pripadaju Ivanu Nakiću, rođ. 26. 01. 1952. u Novim Mikavcima.

Ekshumacije iz masovnih grobnica u Antinu

Bilo je više svjedoka koji su mogli locirati grobnice ubijenih, ali ekshumacije počinju tek 1999. kad su se za to stekli sigurnosni uvjeti.

Ekshumacija je bila u periodu od 13. do 23. travnja 1999., a obavljao ju je stručni tim pri Komisiji za zatočene i nestale Vlade RH. Zapisnik od 13. do 23. travnja 1999. sastavljen je u Županijskom sudu u Vukovaru na kojem su nazočni bili u ime Komisije za zatočene i nestale osobe Vlade RH pukovnik Ivan Grujić - predsjednik Komisije, i natporučnik Marko Miloš - povjerenik Komisije. Nazočni su predstavnici Ministarstva obrane RH, Ministarstva zdravstva RH, Ministarstva unutarnjih poslova RH, Europskih promatrača i Ministarstva pravosuđa RH, kojeg predstavlja sudac Ante Zeljko.

U ulici Petra Zrinskog kopano je 20. travnja 1999. na četiri lokacije i ništa nije pronađeno.

U ulici Kolodvorska 45, na Lokaciji 5, je "Carev ribnjak". To je srušena vikendica Ivana Matanovića, a iza nje se nalazi ribnjak dimenzija oko 20x10 m, dubine od 1,5 do 4 m. Strojnim kopanjem došlo se do septičke jame koja je s unutarnje strane obzidana suhom opekam, a po navodima vlasnika vikendice jama je promjera 1,8 m², a bila je pokrivena slomljenim betonskim pločama. U jami je pronađena jedna potkoljenica. Kako je u jami bilo vode, ista je isisana uz pomoć vatrogasnih kola. Na dnu jame pronađene su ljudske i životinjske kosti. Posmrtni ostaci ljudskih tijela označeni su: N.N. 50, N.N. 51, N.N. 52, N.N. 53, N.N. 54, N.N. 55, N.N. 56, N.N. 52A i N.N. 52B. Na navedenoj lokaciji pronađeni su dijelovi kostura za koje se ne zna kojem tijelu pripadaju, pa su oni stavljeni u posebnu crnu plastičnu vrećicu i odvezeni na patologiju u Vinkovce. U dijelu ribnjaka gdje su pronađene kosti pronađena je još jedna čahura call. 7,62 mm.

Ukratko o pronađenim tijelima, ekshumaciji i identifikaciji.

N.N. 50

Posmrtni ostaci tijela leže na leđima; tijelo nema glavu; civilna odjeća. Nije identificirano.

N.N. 51

Kostur nije kompletan; civilna odjeća s natikačom, niža papuča. Nije identificirano.

N.N. 52

Kosturu nedostaje donji dio; civilna odjeća. Nije identificirano.

N.N. 53

Tijelo leži na leđima; civilna odjeća. Nije identificirano.

N.N. 54

Tijelo leži na prsima, ispruženih nogu; kosti glave su u dijelovima; civilna odjeća s ostacima smeđe muške cipele (mokasine). U Zavodu za sudsku medicinu u Zagrebu identificiran je 20. 07. 1999. kao Zvonimir Flinčec, otac Zvonko, rođen 26. 10. 1943.⁶⁸

N.N. 55

Tijelo leži na prsima, ispruženih nogu; kosti glave u dijelovima; posmrtni ostaci pronađeni su na pokrivaču smeđe-drap boje. Identificirano 20. 07. 1999. u Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu kao Josip Pastor, otac Dasa, rođ. 20. 07. 1945.⁶⁹

N.N. 56

Posmrtni ostaci ljudskog tijela pronađeni su na samom dnu ribnjaka; tijelo leži na leđima ispruženih nogu i ruku; civilna odjeća sa crnim cipelama mokasinama. Identificiran 27. 04. 2001. u Zavodu za sudsku medicinu kao Martin Antinac, otac Roka, rođen 27. 07. 1935.⁷⁰

N.N. 52A

U prostoru grobnice (ribnjaka) pronađen je donji dio tijela - potkoljenica dijelom umotana u tkaninu, a dijelom u visokim crnim gumenim čizmama. Nije identificirano.

N.N. 52B

Na dnu jame nađene su dvije potkoljenice na kojima se vide ostaci platna. Ostaci identificirani 20. 07. 1999. u Zavodu za sudsku medicinu kao Josip Kotarlić, otac Đuro, rođen 1934.⁷¹

Ekshumacije Antinčana na drugim lokacijama

ZVONKO MLINAREVIĆ, otac Petar, rođ. 14. 12. 1958. Pripadnik 109. brigade, pričuvni sastav, zapovjednik voda. Pri izlasku iz Antina 30. 09. 1991. u 18 sati zaustavljen i zarobljen od srpskih paravojnih postrojbi u Antinskoj Mlaci. Identificiran 12. veljače 2003. na Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu pod brojem N.S. 875/91.

⁶⁸ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje 1985.

⁶⁹ Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu, Zapisnik 20.07. 1999., 1.

⁷⁰ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje 769.

⁷¹ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje 2355.

Na temelju provedene analize DNA iz uzoraka krvi majke, sina i kćeri i uzorka kosti poginulog proizlazi s vjerojatnošću 99,95% da posmrtni ostaci pripadaju Zvonku Mlinareviću.⁷²

VLATKO MATANOVIĆ, otac Pavo, rođen 21. 05. 1971.

U napadu na Tordince 25. 10. 1991. oko 16 sati kao pripadnik HV (3. bojne) krenuo uništavati neprijateljske tenkove na nasipu kod Vuke između Ostrova i Tordinaca i tu mu se gubi trag. Ostali hrvatski branitelji su se vratili, a njega nije više bilo. Bio u vojnoj maslinasto-zelenoj uniformi. Uzeti uzorci krvi za DNA analizu u Vinkovcima 28. 11. 1998.⁷³

RANKO SOLDI, otac Ante, nadimak RIKI-REGAN, rođen 17. 10. 1947.

Nestao 30. 09. 1991. oko 17-18 h u Mlaki. Zarobljen od četnika. U Laboratoriju za analizu DNA na Medicinskom fakultetu u Osijeku analiziran je DNA posmrtnog ostatka NS NN 885/91 ekshumiranog u Novom Sadu i uspoređen s analizom krvi supruge i sina i ustanovljeno da posmrtni ostaci pripadaju Ranku Soldi.⁷⁴

ANDRIJA LUKADINOVIĆ, otac Mladen, rođen 12. 11. 1917.

Početkom studenoga 1991. odveden iz svoje kuće u Markušicu na ispitivanje, a sutradan je nađen zaklan u Kolodvorskoj ulici u Antinu. Prema iskazima svjedoka, časnik JNA je nakon što je svjedok prepoznao tijelo Adama Lukadinovića rekao jednom od pripadnika paravojnih postrojbi: "Semberac, ako si ovo ti napravio, zapamtit ćeš!" Pokopan je u vrtu ispod voćke ("zerdelije") u voćnjaku Pave Mikloševića, pedesetak metara od ceste Markušica - Antin.⁷⁵

MATO KOVAČEVIĆ, otac Mato, rođen 18. 09. 1954. Pripadnik 109. vinkovačke brigade. U napadu JNA na Tordince 25. 10. 1991. bio na straži kao hrvatski vojnik u sivomaslinastoj uniformi. Identificiran 12. 05. 1999. na Odjelu za patologiju Opće bolnice Vinkovci kao N.N. 60 Antin.⁷⁶

⁷² Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje 2051.

⁷³ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje 2184.

⁷⁴ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje Ranko Soldo.

⁷⁵ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje Andrija Lukadinović.

⁷⁶ Komisija za zatočene i nestale Vlade RH, Dosje Mato Kovačević.

Summary

MASS GRAVES OF CROATIAN PEOPLE KILLED IN 1991 IN THE VILLAGES OF TORDINCI AND ANTIN

Tordinci is a village situated north of Vinkovci at the left bank of the Vuka river, and is populated by the Croatian majority. It is surrounded by the villages of Ostrovo, Gaboš, Mlaka and Pačetin, where the Serbian national minority accounts for the majority of the population. Armed Serb civilians from these surrounding villages started provoking and attacking as early as the beginning of April 1991. The Serbian rebels set up barricades, they prevented people from entering Vinkovci, they attacked and robbed travellers, stopped busses and trains, shot at sanitary vehicles. The inhabitants of the two villages started organizing themselves around the National Protection Organization, which started arming and protecting the surrounded places. A makeshift road was made leading towards Nuštar in order to avoid the barricades in Ostrovo and to establish a passage to Vinkovci. The Yugoslav National Army (JNA) provides arms for the Serbian population in the surrounding villages, using even helicopters to that end. The armed guards provocatively wore chetnik marks and labels of «the Militia of SAO Krajina». During July and August of 1991 there were occasional mortar attacks on the villages, leaving casualties and big material damage behind. The village of Čelije, populated by Croats, was attacked and levelled with the ground while Yugoslav National Army managed to evacuate a part of the population. The Vinkovci Red Cross organized the evacuation of women and children who were sent off to coastal areas, while at the same time members of the so called Militia of SAO Krajina took from Gaboš women and children of Serbian nationality across the Danube into Vojvodina. Until the end of September rebel Serbs, with the aid of the Yugoslav National Army never ceased to attack from the surrounding villages. After the entrance of the Yugoslav National Army and the Serbian paramilitary forces into the villages of Antin and Korod, people also fled Tordinci, with only a few volunteers staying behind, who were joined by about a hundred members of the 109th brigade of the Croatian Army from Vinkovci. They organized a defense and managed to repel the attacks all until October 25th 1991, when the Armoured Units of the Yugoslav National Army and around 1000 infantry captured the village after fierce fightings. Croatian defense managed to destroy five out of 30 tanks and to incapacitate a large number of enemy fighters. They were forced to withdraw for lack of armour-piercing shells, with 8 dead and 9 wounded. The inhabitants, defenders and JNA soldiers were all buried by the JNA in a big mass grave in the center of the village not far from the Catholic Church. 37 people remained in the village of which 15 were Croats. The captured Croats saw the mass grave and recognized some of the casualties. Members of the UNPROFOR visited the site beginning of June 1992 and in Vinkovci gave the official number of casualties; 208 bodies. During UNPROFOR's mandate, the so called Krajina Military undug the grave and transferred the bodies into the fields outside the village. In May 1999 during the mandate of the Transitional Administration, the Government Office for the Missing Persons dug in the site in front of the Church and found 5 bodies, all of which were identified. In 2004 the expert team with the Office for Detainees and Missing Persons discovered the dislocated grave, exhumed 26 mortal remains, of which only one has not been identified. The majority could be identified with the help of the clothes and personal belongings found; still a DNA analysis was run of the

blood of the relatives. There were also individual exhumations in the cemetery, at the bank of the Vuka river as well as in the yards in the village itself. All exhumation has been performed with great expertise, was thoroughly documented, and archived in the Office for Detainees and Missing Persons with the Ministry of Family, War Veterans and Generational Solidarity in Zagreb.

The village of Antin, populated by Croats was completely surrounded. It is only separated from Tordinci by the village of Mlaka, populated by Serbs, who had persistently, since April 1991, inhibited exit from the village, who were shooting around even while working the fields, who took prisoners, stole vehicles and captured the passengers. People attempted to break out from Antin on September 29th, 1991, following a makeshift road leading towards Nuštar, but they were stopped by their neighbors from Mlaka, who on that occasion killed one and wounded several civilians. The people of Antin eventually accepted the ultimatum to turn over their weapons and they were provided safe passage through Markušica into the exile, on September 30th, 1991. Several civilians were captured and ended up in Serb concentration camps in Vojvodina and Serbia. Around 90 civilians remained in the village, around 30 of which were killed by members of the so called Territorial Defense from Markušica and Mlaka, reserve soldiers of the Yugoslav National Army, the Serbian Volunteer Guard and the Chetniks «Dušan Silni». Several mortal remains have been exhumed from a mass grave in Careva vikendica, some that had been buried in the graveyard, while others are still considered missing.

(prijevod sažetka: *Gabrijela Buljan*)

Key words: Croatian Homeland War, Tordinci, Antin, mass graves, refugees, the Yugoslav National Army (JNA), Serb paramilitary, exhumation, DNA-based identification, genocide.